

1977 - Vilka böcker ägde våra förfäder?

av Thorild Ahlund

"Till bondfolket tränger ingen annan skrift ännu, än psalmboken, katekesen och stundom bibeln: ganska väl att likväl de tränga dit". Citatet är från Carl Love Almquist i hans uppsats 1838 om den "Svenska fattigdomens betydelse". Psalmboken skulle alltså vara folkboken framför alla. (Att Bibeln skulle vara den egentliga folkboken var en något romantisk uppfattning som uppstod i samband med de stora kampanjerna för bibelspridning bland folket vid 1800-talets mitt). Att med behållning vara ägare av en eller flera böcker förutsatte också läsfärdighet. Denna var nog också allmänt spridd i början av förra århundradet. Därmed är ej sagt att skrivkunnigheten var lika allmän.

För att se om psalmboken verkligen var den vanligaste boken och för att också få en bild av vilken litteratur som fanns i hemmen har en undersökning gjorts av samtliga 54 bouppteckningar som inlämnats åren 1815-1822. Bouppteckningsmaterialet är mycket tillförlitligt då förteckningen i regel är mycket detaljrikt beskrivande. Även om formellt krav på att bouppteckning skulle upprättas efter en vuxen person som avlidit funnits sedan 1734, förefaller det som detta ej blev vanligt förrän en bit in på 1800-talet. Det visar sig nämligen att endast en bouppteckning inlämnats år 1781, 1 st år 1782, 1 st 1784 och 2 st 1785. Av dessa upptar en bouppteckning en slutsumma av 146 Riksdaler, de fyra övriga mellan 1000 Rdr och 4766 Rdr. Man kan därav dra den slutsatsen att man ej ansåg det som en allmän plikt att låta göra bouppteckning efter en avliden, i synnerhet om förmögenheten var av mindre omfattning. Att döma av antalet bouppteckningar med mycket små slutsummor tycks dock kravet ha uppfyllts fr.o.m. 1810-talet. Som en kontroll har undersökts dödlighetstabellerna för Torsång för tiden 1815-1822. Då avled 92 personer och efter dessa upprättades 54 bouppteckningar efter vuxna personer.

Några felkällor måste vi ta hänsyn till i det i övrigt trovärdiga materialet. Värderingen av enskilda inventarier kan medvetet ha varit låg vilket naturligtvis påverkar bouppteckningens slutsumma. Detta är för oss av mindre intresse om vi gör den relativa jämförelsen att en ko vid denna tid värderades till 8-10 Rdr, en Bibel till 2-3 Rdr och en psalmbok till 1 Rdr. En viktigare felkälla för denna undersökning är däremot att det förefaller troligt, att då gift kvinna avlidit, bouppteckningen ej alltid upptar de böcker som funnits i hemmet. Då en änkekvinnas avlidit förekommer ofta boktitlar. Vi får också räkna med att ett antal psalmböcker "kom bort", om man lade en psalmbok med i kistan hos den döde. Det har emellertid ej kunnat påvisas hur allmän denna sed varit spridd under den tid undersökningen omfattar.

Att samtliga böcker så noggrant antecknats, oftast med fullständig boktitel, är värt att uppmärksamma. Trovärdheten ökar när man allt emellanåt finner beteckningen "söndrig", "gammal" etc. Ibland används de i språkbruket vanliga uttrycken för allmänt kända andaktsböcker, t.ex. "Nådekällan", "Böneoffer", "Eviga livet" för resp. Enrot: Din korta och oskattbara nådetid, Brinnande böneoffer och Rätt väg till det eviga livet.

Ur alla bouppteckningar har samtliga boktitlar antecknats samt bouppteckningens slutsumma (efter avdrag för den del som gick till de fattiga). Dessa noteringar har sedan skiktats i olika förmögenhetsklasser, och sammanställningen visar olika böckers spridning i välbärgade och i fattiga hem.

För att förstå våra förfäders fromhetsvärld kan följande översikt vara en hjälp. Det är påfallande att utom psalmbok och Bibel domineras litteraturen helt av predikosamlingar och böneböcker. Det näst största bokbeståndet ägdes av bonden Anders Hansson i Tylla och bestod av 15 böcker. Märkligare är dock drängen Pehr Hansson i Tylla, vilken avled 1821. I bouppteckningen efter honom upptogs böcker för 9 Rdr 17 sk (slutsumma 807 Rdr). Denne vetgirige dräng får ses som exempel på att det också ute på landsbygden bland allmogen fanns individer med boklig kunskapsörst, som sträckte sig utöver den vanliga andaktslitteraturen.

1815

Bomvaktaren Lars Pärsson

Bibel

3005 Rdr

Kyrkvaktaren Anders Hansson Fejen i Milsbo	2 psalmböcker 1 grovstilad psalmbok 1 grannstilad dito 1 bok	355 Rdr
Bergsman Anders Ersson i Sunnanö	-	1249 Rdr
Änkan Greta Hansdotter i Dalvik	Bibel Swänska ProfPsalmboken av år 1765 1 psalmbok	1633 Rdr
Pigan Anna Ersdotter i Sunnanö	-	166 Rdr
Anders Pehrsson i Milsbo	Biblar 2 st Huspostillor Diverse böcker	1717 Rdr
Klåcker Eric Ersson i Milsbo	Bibel Arnds Påstilla 1 gammal dito Gröndals Kristne Barn Bok Guds Klagan 1 gammal Manale bok 1 grovstylad psalmbok	780 Rdr
Skommar Anders Jansson i Milsbo	-	692 Rdr
Anders Larsson i Tylla	-	279 Rdr
Marta Larsdotter i Kyna	Bibel Grovstilad psalmbok	323 Rdr
Chatrina Hansdotter i Dahlvik	-	764 Rdr
1816		
Anders Andersson i Sunnanö	-	248 Rdr
Änkan Stina Andersdotter i Tylla	Bibel Böcker för 32 sk	952 Rdr
Skräddaren Mäster Petter Tun i Storsten	-	352 Rdr
Nämndemannen Göran Hansson i Sunnanö	-	1486 Rdr
Mans Anders Andersson i Nordanö	Bibel Grovstilad psalmbok Liten dito DefvoRösten Örtegårdssällskapet Brinnande Böneoffer	573 Rdr
Anders Matsson i Sunnanö	1 Gudelig bok 1 Granstilad psalmbok 1 dito sämre	335 Rdr
Göran Andersson och hans hustru i Milsbo	Norborgs Påstilla 1 gammal Bibel 1 grovstilas psalmbok 1 granstylad Dito 1 Dito Bok själa befrielse 1 gammal Gudelig Bok på Swänska	2558 Rdr
Anders Hansson i Tylla	Bibel Enrot Nådatid Liten handbok Lilla Kompis Ekmans Christendomsöfning 1 gran stylad psalmbok	1607 Rdr

Siögrens Lexicons
Siögrens Liber Memorialie
Gramatticka
Rabes Räkänbok
Caldanders Sanna
Lycksaligheten
Nådens ordning
Kolmodins Duvu Röst
Vocabularium
Bergklint Sen:
del af vettenskaper

Mås Hans Görsson i Milsbo	Bibel Grovs psalmbok Gran psalmbok, 2 st	1159 Rdr
Dahlvik Pehr Svänsson	Bibel Grovs psalmbok 1 dito i kyrkan 2 granst. dito	1047 Rdr
Pigan Greta Andersdotter i Nordanö	-	471 Rdr
Änkan Britta Jansdotter i Milsbo	-	752 Rdr
Hans Larsson i Tylla	-	563 Rdr
Cathrina Erndotter i Milsbo	Bibel Diverse gamla böcker	480 Rdr
Änkan Margareta Hansdotter i Kårtylla	Bibel Grovs psalmbok Grann psalmbok Brinnande Böneoffer Sanna lycksaligheten	561 Rdr
Anders Larsson i Tylla	2 Biblar 2 granna psalmböcker Svärjes lag Bok Brinnande Böneoffer	2023 Rdr
Anders Andersson i Kyna	Bibel 2 grovstilade psalmböcker Arnds Sanna Christendom Dito Postilla Tunetds Geographien Svea Rikes Lag Bok Seilers Skol Bok	1045 Rdr

1817

Johan Körsner i Tylnäs	-	414 Rdr
Lifa Hansdotter Abbore, Norsbo	-	92 Rdr
Enkan Catharina Larsdotter, Kyna	Bibel Scivers Själe Skatt Grovstilad Psalmbok 2 grannstilade psalmböcker	367 Rdr
Lisken Hansdotter i Dahlvik	Grovstilad psalmbok Granstilad psalmbok Communionbok ÖrtagårdSällskap	1111 Rdr
Anders Görsson i Tyllsnäs	2 psalmböcker	91 Rdr

1818

Hans Andersson i Kårtylla	-	881 Rdr
Johan Hansson i Norsbo	Biblar, 2 st Postilla	805 Rdr

	Gyllene Skattkista Lärostycken om Gud Ungdoms Regel Örtegårds Sällskap Manuale Bok Grannstilad psalmbok Dufvokällan Lag Bok	
Lars Ersson i Dahlviksberg	Bibel Psalmbok Nattvardsbok Bok, Den kämpande Jesus	967 Rdr
Hustru Greta Hansdotter i Tylla (gift med bomvaktaren Lars Andersson)	Psalmbok psalmboknefodral Sverje Lagbok	819 Rdr
Holl Anders Andersson i Kårtylla	-	473 Rdr
Pehr Abrahamsson i Tylla	-	366 Rdr
Soldathustrun Rebecka Görndotter i Tylla	2 psalmböcker	125 Rdr
Änkan Catharina Jansdotter i Norsbo	-	-62 Rdr
1819		
Petter Pärsson, Gammelå kern i Sunnanö	2 psalmböcker 2 delar af Södergrens Prisfrågor Bibelsk språkbok Enrots Nådatid	896 Rdr
Skommer Hans Hansson i Milsbo (Obs! Bouppteckningen uppgjord under livstiden)	Bibel Bålds Postilla Grovtildad psalmbok Granstilade psalmböcker, 2 st Bok andeliga Sånger Bok Stilla Kompis Bok Skriftens språk Bok om den yttersta domen	1359 Rdr
Hustru Britta Ersdotter i Milsbo	-	111 Rdr
Styfdotter Anna Hansdotter i Milsbo (på begäran av Mås Eric Danielsson, Milsbo)	-	785 Rdr
Eric Mansson Norberg i Norsbo som år 1813 om våren vandrade till Göta Kanal på arbete och sedan första året ej låtit höra av sig. Så lätt hans Enka i Juni Månad 1820 i Tidningarne honom 3ne gånger efterlysa och det utan någon uplysning om honom kunnat ärhållas, alltså förmodades att han är med döden afgangen	1 grannstilad Bibel	124 Rdr
1821		
Eric Larsson i Storsten	-	634 Rdr
Pehr Jansson i Nordanö	-	389 Rdr
Drängen Pehr Hansson i Tylla	Bok Lutheri Postilla Rambacks Christus i Mose Marie bästa del Christi Lidandes Historia Beskrifning öfwer Wäsmanland Seilers Skolbok	807 Rdr

Sveriges Lag Bok
 Ny Bond Pratika
 Gammal Bond Pratika
 Beskrifning öfver Norje
 Trons Spegel
 Örtegårds Sällskap
 Ny psalmbok
 Gröndals Skrifte Barn
 Trägårds Mästaren
 Ny fråg Cateches
 Gamel Dito
 Svänks folkets ärominne
 fattig Mans visthus
 Kejsarinnan Elisabet
 Gammal Postilla
 Christnas Kännetecken
 (Böckerna totalt värderade
 till 9 Rdr 17 sk)

Enka Christina Larsdotter i Tylla 1822	-	231 Rdr
Göran Ersson i Sunnanö	Bibel Postilla Bibelsk Qvinno Spegel Bok Christi äfterfölgd 2 gamla psalmböcker	1056 Rdr
Hustru Elisabet Jansdotter i Wiken	-	618 Rdr
Daniel Ersson i Milsbo	Bibel, 2 st Gudelig Bok Adami Sabats Ro Morgon och aftonandackter	830 Rdr
Skomakarhustrun Greta Landberg i Dahlvik	-	83 Rdr
Hustrun Anna Hansdotter i Milsbo (gift med Skommar Eric Andersson)	-	958 Rdr

Sammanfattning:

Av 54 bouppteckningar upptar	23 st en eller flera psalmböcker 31 ingen psalmbok 22 st en eller flera Biblar eller NT 32 ingen Bibel 1 Katekes minst 49 st ingen katekes 20 st ingen bok
------------------------------	--

Om bouppteckningarna skiktas i förmögenhetsklasser efter bouppteckningarnas slutsumma, fördelar sig bokbeståndet:

0-50 Rdr	1 st:	Ingen psalmbok, ingen bibel, ingen annan bok
51-100 Rdr	2 st:	En äger psalmbok, ingen bibel, ingen annan bok
101-200 Rdr	5 st:	En äger psalmbok, en äger bibel, inga andra böcker
201-500 Rdr	13 st:	Fyra äger psalmbok, tre äger bibel, fyra äger andra böcker varav minst två är religiös litteratur
501-1000 Rdr	19 st:	Sju äger psalmbok, sju äger bibel, nio saknar helt böcker, sju äger andaktsböcker, fyra äger andra böcker
Mer än 1000 Rdr	14 st:	Tio äger psalmbok, elva äger bibel, två saknar helt böcker, åtta äger andaktsböcker, fyra äger andra böcker

Uppgifter om Torsånga församling 1976

Under 1976 föddes 7 barn 4 pojkar och 3 flickor.
dog 11 personer 7 män och 4 kvinnor.
inflyttade 51 personer.
utflyttade 51 personer.

Folkmängden utgjorde den 31 december 1976

800 personer, 417 män och 383 kvinnor.

Församlingens äldsta invånare är

Magnhild Kristina Schedwin i Kyna, f. 18 jan. 1882.

[Till huvudsidan](#)
